

Přehled současných tendencí uveřejňujeme ve dvou na sebe navazujících článcích. První příspěvek se zabývá počátky řízeného rozvoje osídlení v meziválečném období a snahami vyrovnat hospodářskou potenci různých částí státu v kapitalistických zemích po r. 1945.

Druhý příspěvek pojednává o vývoji osídlení v socialistických zemích po druhé světové válce, s širším pohledem na problematiku Československa. (Bude publikován v některém z dalších čísel tohoto ročníku.)

V posledních desetiletích se ve všech hospodářsky a kulturně vyspělých zemích setkáváme se snahou o plánovitě rozmísťování důležitých investic v rámci širších územních celků — oblastí, případně celého státního území. Po druhé světové válce je rozmísťování nových kapacit, zvláště průmyslových, stále více spojováno se záměrnou, uvědoměle řízenou organizací sídlištní sítě. Hlavním motivem řízení vývoje osídlení je zprvu vyrovnání příkrých rozdílů mezi vysoce vyvinutými a naopak zaostávajícími oblastmi země. Po vyrovnání zásadních disproporcí přenáší se obvykle snaha organizovat osídlení z jednotlivých vybraných oblastí na celé území státu.

Prostředkem ke zvýšení životní úrovně nevyvinutých území, a zároveň i omezením činitelem emigrace, je získání nových pracovních míst. Proto se vlády jednotlivých zemí snaží — s menším nebo větším úspěchem — situovat v nevyvinutých územích zejména průmyslovou výrobu, a s ní samozřejmě i občanská zařízení a novou bytovou výstavbu.

Tento proces probíhá s různým stupněm komplexnosti a také s různými výsledky jak ve státech kapitalistických, tak i socialistických. V západoevropských zemích šlo dosud téměř výlučně o hospodářské povznesení některých zaostalých, obvykle zemědělských území a na druhé straně

o omezování bouřlivého růstu aglomerací a velkých měst (např. Velký Londýn, aglomerace Manchester—Sheffield, Liverpool, Velká Paříž, Porúří). Jen v některých kapitalistických zemích byly v poslední době podány návrhy na úpravy celostátní sídlištní sítě. Tyto projekty jsou však spíše teoretické povahy a nebyly dosud jako vládní opatření nikde vyhlášeny.

Rovněž v socialistických zemích se osídlení nevyvíjelo stejným způsobem. Pouze Československo realizovalo téměř do všech důsledků velkorysou myšlenku rovnoměrné industrializace země. Nevyvarovalo se ovšem při tom některých nedostatků a chyb v rozmístění průmyslových investic, a jak se dnes ukazuje, provedená decentralizace nových podniků si v budoucnu vyžádá ještě určité korekce. Nyní docházíme k jakési druhé fázi úpravy našeho osídlení, sice k dalšímu vyrovnanému rozmísťování investic, ale také k jejich koncentraci do vybraných středisek.

Rovnoměrná industrializace země byla a dosud je prováděna i v SSSR. Síť sídlišť Sovětského svazu je však neporovnatelně řidší a mimo pobaltské státy, západní Ukrajinu a Bělorusko, kde struktura osídlení je do jisté míry podobná naší, bude organizována jiným střediskovým způsobem. Ani v socialistických státech s velmi příbuznou strukturou osídlení — v NDR, Polsku a Maďarsku — nedošlo k rovnoměrnějšímu rozmístění pracovních míst jako v ČSSR. Poválečná devastace těchto zemí (zvláště NDR a Polska) a jejich tíživá hospodářská situace nedovolily větší decentralizaci průmyslové výstavby se všemi nutnými doprovodnými zařízeními.

Bylo třeba budovat především zničená velká města a také bytový problém byl naléhavější než u nás. Je tedy možno říci, že soustředěním investic do vybraných měst (většinou hlavních administrativních středisek) byla v těchto zemích prováděna již určitá koncentrace, byť i ne vědo-

má a spíše podmíněná faktorem současných ekonomických možností. V nynější době začínají NDR, Polsko a Ukrajina zpracovávat podklady k nové organizaci osídlení. Mezi socialistickými zeměmi je nejdále Maďarsko, kde studie úpravy a koncentrace byly připraveny již v minulých letech.

Období dvacátých až čtyřicátých let

Dříve než přejdeme k poválečnému vývoji situace, vraťme se ještě do údobí mezi oběma světovými válkami. Sem totiž spadají první kroky v plánovité industrializaci zaostalých oblastí v SSSR, a také pokusy o hospodářské oživení nevyvinutých území v některých kapitalistických státech.

Sovětský svaz již před válkou provedl pozoruhodnou hospodářskou aktivizaci dosud zanedbaných oblastí. Ve snaze postupně vyrovnat životní úroveň a dislokovat pracovní místa i v mimoevropských územích státu bylo zvláště na východě SSSR založeno mnoho průmyslových závodů s využitím tamních přírodních zdrojů energie a surovin.

Počátky této éry spadají již vlastně do dvacátých let; tehdy byl vyhlášen plán elektrifikace Ruska a jeho úloha byla Leninem vysvětlena jako technická základna napomáhající rovnoměrnějšímu rozmísťování výrobních sil. Praxe účinného rozmístění výrobních sil byla později rozvinuta vytvořením druhé uhelné a kovodělné základny Uralokuzněckého kombinátu, otevřením nových dolů a naftových základen na Uralu, v Baškirsku a v Embě. Na mapě Sovětského svazu se objevila nová města založená namnoze v neobydlených krajích, jako např. Magnitogorsk, Zaporozje, Stalinsk, Prokofjevsk, Leninsk-Kuzněckij, Chybinogorsk, Karaganda, Balchaš aj. Ve velká průmyslová střediska se přeměnila i hlavní města národních republik, např. Alma-Ata, Jerevan, Ašchabad, Frunze, Taškent a Džambul.

Současné s rozvojem měst na východě vzrůstala i dosavadní centra v evropské části země. Městské obyvatelstvo SSSR vzrostlo od r. 1926–1939 z 26 miliónů na 56 miliónů a tvořilo těsně před válkou již asi třetinu celkového obyvatelstva státu.

Tendence účinné industrializace byly podporovány několika usneseními ÚV

VKSb; usnesení z r. 1931 říká: „Další rozvoj průmyslové výstavby země musí směřovat k vytvoření nových průmyslových středisek v zemědělských rajónech, čímž se definitivně přiblíží doba, kdy budou likvidovány protiklady mezi městem a venkovem.“ Dále se konstatuje, že „hromadění velkého počtu podniků v současných velkých městech je neúčelné...“ a XVIII. sjezd VKSb klade již konkrétně důraz na decentralizaci nových podniků do základních ekonomických rajónů, zejména na východě země.

V údobí mezi oběma světovými válkami se i v kapitalistických státech daly pokusy oživit některá zaostalá území vytvářením nových pracovních míst zvláště v průmyslu. Hlavním cílem těchto pokusů nebylo ovšem plánovité a komplexní řešení hospodářské úrovně jednotlivých oblastí, jako v SSSR. Cíl byl daleko prostší — na regionální nebo lokální bázi čelit alespoň nějakým způsobem obrovské nezaměstnanosti.

Před válkou většina těchto snah končila jen parlamentním jednáním nebo nejvýše vysláním zvláštní komise do terénu. Uveďme však alespoň příklad z Velké Británie, charakteristický pro třicátá až čtyřicátá léta vyspělých kapitalistických států. R. 1934 bylo patrně poprvé v západní Evropě vydáno vládní opatření, které mělo v budoucnu ovlivnit rozmísťování průmyslové výroby. Zákonem o rozvoji a podpoře nevyvinutých území byli určení 2 komisaři, aby se štábem spolupracovníků vypracovali návrh sociální rehabilitace všech zaostávajících částí britského království. V tehdejšímu projektu se jednalo hlavně o získání pozemků pro továrny, dále o jejich výstavbu a dobudování technických zařízení ve vybraných obcích. Výstavbu nových podniků zabezpečovalo příspěvky a půjčkami ministerstvo financí. Během tří let — do r. 1932 byla do stanovených území investována částka 21 miliónů liber.

R. 1936 doporučil sir Malcolm Stewart, komisař pro nevyvinutá území Anglie a Walesu, zákaz výstavby nových průmyslových a obchodních objektů na území Velkého Londýna. Výsledkem tohoto doporučení bylo vytvoření komise pověřené přezkoumáním lokalizace průmyslu v zemi a zároveň rozmístěním obyvatelstva zaměstnaného ve výrobě.

Většina členů komise doporučila tehdy založení úřadu, který by dlouhodobě prováděl přesídlení obyvatel z přelidněných území, aby tak byla postupně dosažena rovnováha obyvatelstva v jednotlivých regionech. Menší část komise dokonce navrhovala zřízení ministerstva, které by řešilo problém stanovišť průmyslu a zabývalo se plánováním všech důležitých územních a hospodářských složek státu. K provedení některého z těchto námětů již nedošlo, neboť po vypuknutí II. světové války, kdy v Británii nastala plná zaměstnanost, nebyl už problém nevyvinutých území aktuální.

Podobných pokusů o zlepšení špatného hospodářského stavu méně vyvinutých území bylo v západní Evropě několik. Patří k nim např. i tzv. „východní pomoc“, určená v letech krize tehdejší východoněmeckým územím a povolena v r. 1931 říšským sněmem. V prvních letech se státní subvence pohybovala mezi 120 až 150 milióny marek ročně. Měla však poněkud jiný charakter než podobné akce v Anglii. Ačkoliv i na jejím základě byla stavěna různá veřejná zařízení (železniční a silniční stavby), měla především zlepšit špatnou situaci rolníků a statkářů a odpomoci jim alespoň zčásti v jejich zadlužení. Také po nástupu nacistů k moci byla v rámci tzv. čtyřletek učiněna řada opatření k řízenému rozmísťování průmyslu a pracovních míst vůbec. Mimo likvidování nezaměstnanosti bylo zde ovšem hlavní — a podlejší jedinou — pohnutkou zbrojení, které vedlo až ke katastrofě II. světové války.

Kapitalistické země po r. 1945

VELKÁ BRITÁNIE

I v poválečném období byla hlavní pohnutkou rovnoměrnějšího rozmístění pracovních míst snaha zmírnit nezaměstnanost v méně vyvinutých částech kapitalistických zemí.

Sledujeme nyní opět vývoj ve Velké Británii, v zemi, kde tendence rovnoměrnější industrializace měly svůj ohlas již v předchozích letech. Po r. 1945, s nástupem labouristů do vlády, dochází k novým závažným opatřením v plánování průmyslových základů. Ministerstvo financí zvyšuje příspěvky a zvýhodňuje

půjčky podnikatelům, kteří jsou ochotni stavět nové nebo přemísťovat staré podniky do území mimo investičně přesycenou část jižní Anglie. Vláda začíná provádět kontrolu nad rozmísťováním všech nových výrobních podniků a v letech 1945 až 1947 zaznamenává poměrně značný úspěch, neboť 50 % všech nových továren je zřizováno v méně rozvinutých územích — v severní Anglii, Walesu, Skotsku a Severním Irsku. Po r. 1947 je tato kontrola prováděna dále na základě zákona o plánování měst a regionů.

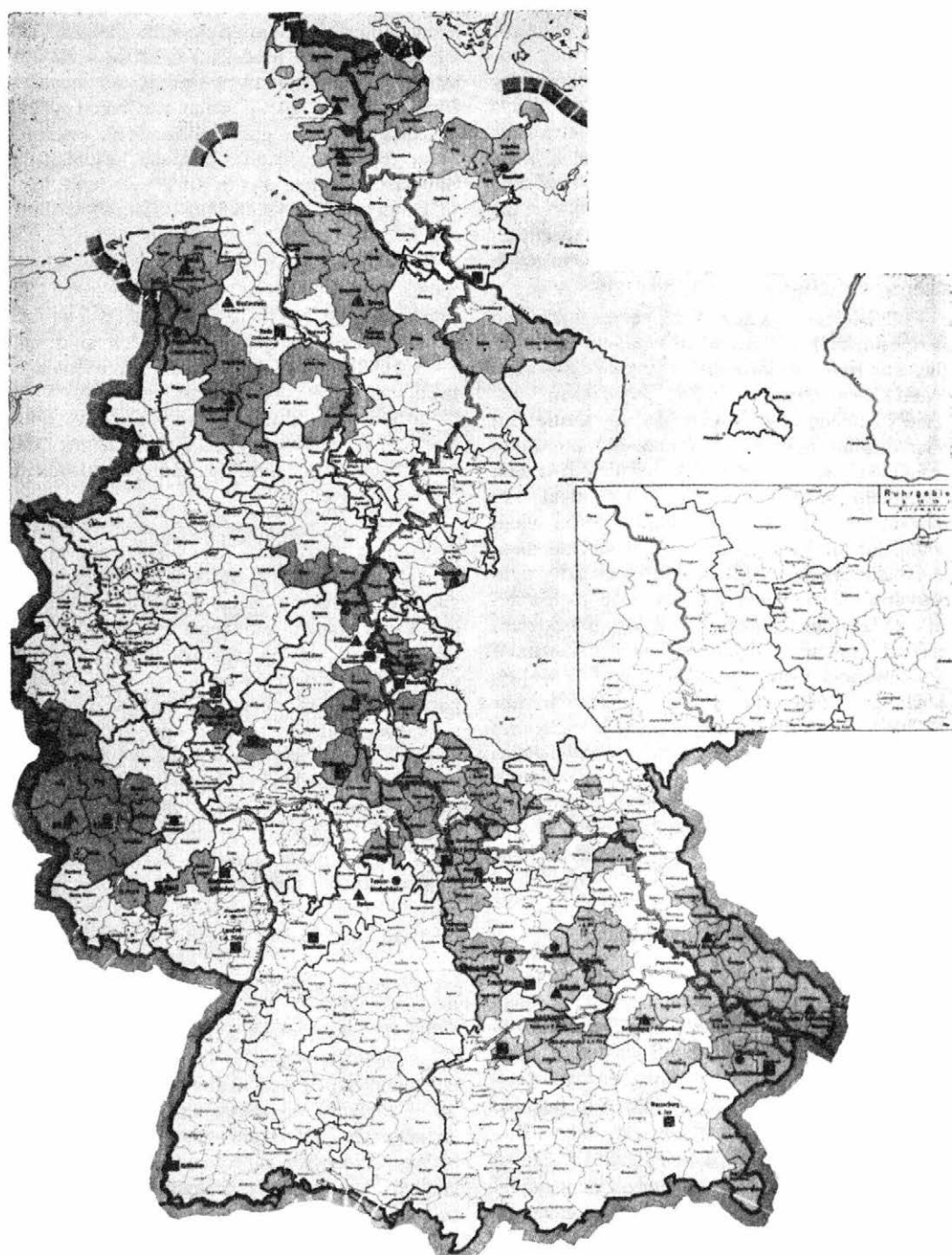
Nezaměstnanost, která se v posledních letech poněkud zvýšila, vynutila si r. 1960 vymezení 165 rozvojových distriktů s přednostním umísťováním továrních podniků. V r. 1962 se začínají stavět nové továrny také v městech, kde se zavírají doly. V této době dostává např. Skotsko stejný počet nových pracovních míst jako území Velkého Londýna, ačkoliv má jen polovinu jeho obyvatel.

Vláda se snaží nejrůznějšími způsoby zvýhodnit zakládání nových továren mimo jižní Anglii; vyplácí se vysoké příspěvky nejen na nové stavební investice, ale i na strojní zařízení. Po založení továren se počítá po několik let s vysokými daňovými odpisy. Vyplácí se též zvláštní podpora na modernizaci zařízení, ovšem s podmínkou, že továrna přeloží své stanoviště do některého z měst v rozvojových distriktech. Přesto jsou však současná opatření považována za nedostatečná; odborná veřejnost se dovolává celostátního plánu nebo alespoň komplexně zpracovaných regionálních plánů, které mají urychlit rovnoměrnější rozvoj pracovních míst a tím i celkové sídlištní sítě.

NĚMECKÁ SPOLKOVÁ REPUBLIKA

Zemí s určitou tradicí snah o plánovitější rozmísťování je i NSR. V prvních poválečných letech nebylo jen nutno obnovit výrobu v někdejších průmyslových střediscích, ale bylo třeba dát možnost obživy lidem i v méně industrializovaných částech Bavorska a Dolního Saska, neboť právě v těchto zemích se usadilo mnoho přesídlenců. Proto byl vytvořen zvláštní výbor, jehož úkolem bylo zpracování průzkumů a rozborů méně vyvinutých území s návrhy na opatření pro jejich hospodářský rozvoj.

Obr. 1. — NSR — Rozvojová území s vybranými střediskovými obcemi v letech 1959, 1961 a 1963

Asi uprostřed padesátých let se začínají krystalizovat názory na účel a praxi regionálních plánů. V zemích Evropského hospodářského společenství (zejména v NSR a Francii) odborníci požadují, aby se regionální politika zabývala hlavně

rovnoměrnějším rozmístěním fondů a rovnoměrnějším vývojem osídlení na celém státním území. Volá se po vyrovnání značných rozdílů mezi regiony a zároveň po vytvoření zábran jejich vznikaní. Tato tendence se konec konců odráží i v úmluvách o založení Evropského hospodářského společenství.

V preambuli k těmto smlouvám se praví, že snahou členských států bude „... sjednotit jejich národní hospodářství a podporovat jeho harmonický vývoj, zmenšovat rozdíly mezi jednotlivými zeměmi a stejně tak postupně eliminovat nevyvinutost některých území.“ Ať jde již více či méně o diplomatickou formuli v rámci celého společenství, přece je tu patrný doklad o tom, že vlády jednotlivých států jsou si vědomy důležitosti pozvolného vyrovnávání hospodářské potence různých oblastí.

Kolem r. 1959 byl v NSR vypracován tzv. vývojový program pro střediskové obce málo vyvinutých území. Úkolem vývojového programu bylo podpořit průmyslnění vybraných malých a středních měst. Výběr středisek byl prováděn na základě těchto kritérií:

1. obce mají být středisky území, kde je určitý počet nezaměstnaných pracovních sil usedlých v místě, nebo nedostatečně zaměstnaných (zvláště v zemědělství).

2. Poloha obcí má umožnit dojíždku nebo docházku nepřesahující 1 hodinu (2 hod. celkem).

3. Ve vybraných obcích se předpokládá přiměřené vybavení zdravotními, kulturními a školskými zařízeními.

4. Obce musí mít příznivé podmínky pro umístění průmyslu.

Na základě vývojového programu střediskových obcí se v poměrně krátké době podařilo v agrárních oblastech NSR založit četné průmyslové základny a udržet tak obyvatele odcházející ze zemědělství v jejich domovech. Tento příznivý vývoj byl podmíněn příhodnou hospodářskou situací podnikatelů, rezervami pracovních sil uvolněných ze zemědělství a účelným výběrem středisek (vazby na dopravu, stupeň vybavení, možnosti rozvoje atd.).

V r. 1963 upřesnil meziministerský výbor program industrializace střediskových obcí, které z 34 rozšířil o dalších 17. Jde

zejména o malá a střední města převážně v zemědělských oblastech.

V poslední době se vládní orgány snaží usměrňovat dislokaci průmyslu do vybraných obcí i potud, aby nevznikala území s jednostranně orientovanou výrobou, ale aby obyvatelstvo mělo i dostatečný výběr v různých druzích zaměstnání. Zároveň má být poskytnuta pomoc tzv. průmyslovým problémovým oblastem, kde nepříznivá situace vyplývá ze současné jednostranné ekonomické struktury, případně ze stagnace některých hospodářských odvětví.

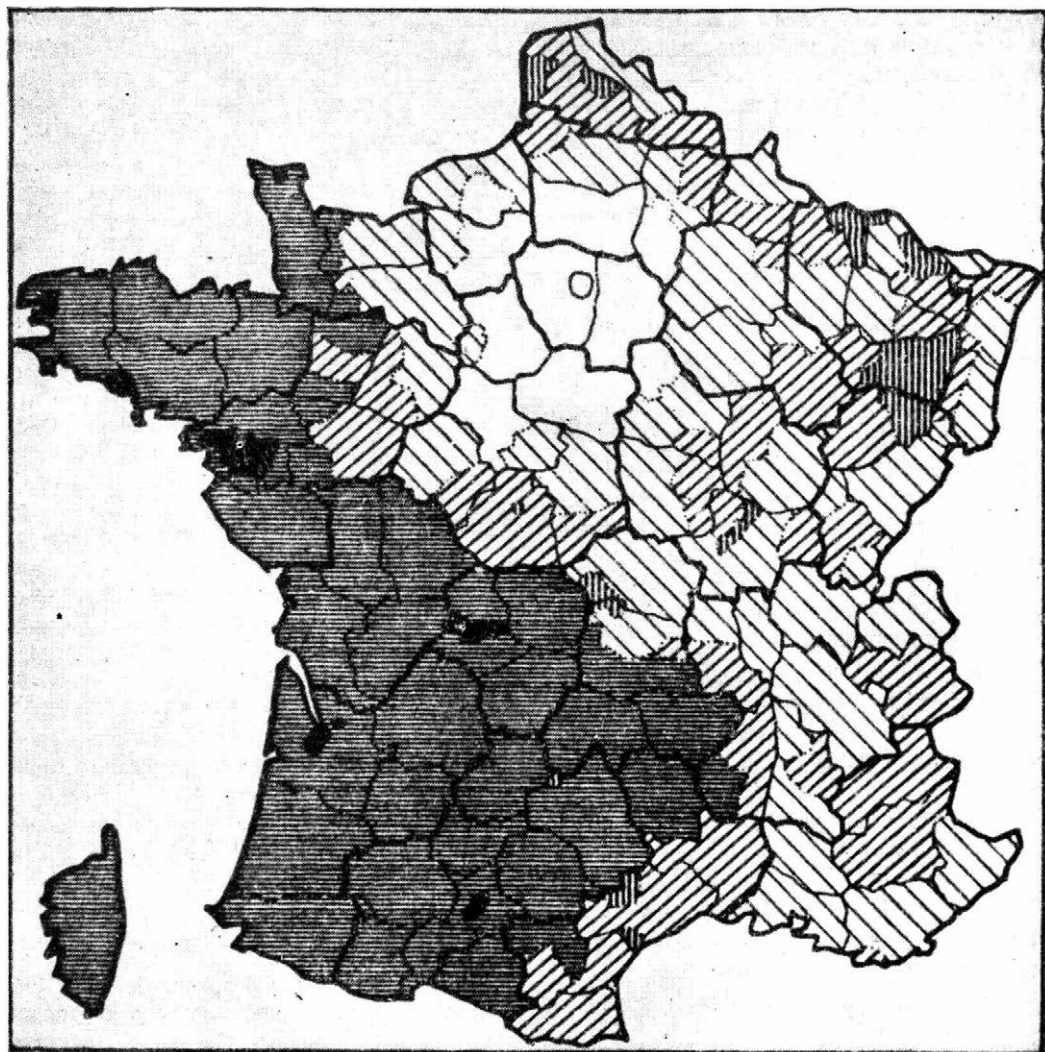
Za zmínku snad ještě stojí, že v NSR jako v jedné z mála západních zemí si také uvědomují problém přestavby struktury venkovského osídlení. Zpráva ze zasedání agrární sociální společnosti v Hintertzen ve Schwarzwaldu z května 1963 říká, že není možno provádět asanaci každé vesnice, a že obnova na venkově vyžaduje především rekonstrukci malých měst a městeček v zemědělských oblastech a jejich dobudování na lokální střediska. Heinz Baumann jde ve svém příspěvku k nové organizaci venkovského osídlení ještě dále a mluví o nových funkcích vesnic — o funkci obytné a rekreační. Problém struktury venkovského osídlení je v NSR v některých aspektech dosti podobný našim poměrům; společným znakem je zvláště rozdrobenost venkovského osídlení. Z celkového počtu 24 500 obcí má NSR v současné době 17 000 obcí s méně než 1 000 obyvatel.

FRANCIE

Hlavním úkolem dalšího rozvoje sídlištní sítě ve Francii je omezení výhledového růstu hospodářských i společenských funkcí Paříže. Paříž v rámci Francie má např. oproti Londýnu, doplněnému pásmem velkoměst ve střední Anglii, v řadě funkcí téměř zcela monopolní postavení. V tomto ohledu se v socialistických zemích podobá velmi Budapešti, která dodnes v hospodářském i společenském ohledu představuje téměř stejné monopolní středisko Maďarska. Nové investice, zvláště výrobní, ale také správní a kulturní mají být proto decentralizovány do jiných území Francie, aby, jak říká bulletin francouzských vyslanectví „... bylo docíleno nové dělby práce mezi jednotli-

Obr. 2. — FRANCIE — Rozdělení státního území na zóny podle výše decentralizačních příspěvků.

(Průmyslové podniky se přednostně umísťují v černě vyznačených nebo hustě šrafovaných oblastech.)

vými oblastmi, vyrovnaly se životní podmínky v nich a zajistilo se rovnoměrnější využití technických a jiných zařízení.“

Pokud se majitelé závodů rozhodnou přemístit své podniky do rozvojových oblastí, poskytuje jim vláda tzv. decentralizační příspěvek. Různé výhody a výše subvencí se řídí podle zařazení oblastí, do níž se podnik překládá nebo v níž se zřizuje.

Novými opatřeními se sledují tyto cíle: — zprůmyslnit západní, jihozápadní a střední části země;

— zlepšit hospodářské a společenské poměry v oblastech, které byly dosud jednostranně průmyslově orientovány a kde tato odvětví stagnují;

— odlehčení pařížské oblasti;

— docilení příhodnějšího rozmístění pracovních sil v jednotlivých částech oblastí, jejichž ekonomika se poměrně příznivě rozvíjí.

S ohledem na tyto cíle bylo území Francie rozděleno na 5 zón s různým stupněm naléhavosti hospodářských úkolů a také

s odlišnou výší příspěvků a výhod pro podnikatele.

Prvá zóna zahrnuje málo rozvinuté oblasti s nepříznivými hospodářskými podmínkami. Zde je třeba rozvíjet především města jako Cherbourg, Brest, Lorient a několik dalších měst ve střední a jihozápadní Francii. Tato zóna představuje nejméně rozvinuté území země, a na jeho rozvoj vyplácí také vláda nejvyšší příspěvky.

Druhá zóna představuje oblasti, kde je třeba přebudovat výrobu — část západní uhelné pánve v severní Francii, pánve v Lotrinsku, Blanzý, Saint-Eloy les Mines a v řadě dalších území.

Třetí zóna zahrnuje méně rozvinuté části východní Francie, čtvrtá pak její hospodářsky prosperující oblasti. Pátou zónu tvoří pařížská oblast a její blízké okolí.

Určitou zvláštností francouzských metod pro vyhledávání středisek (jsou vcelku podobné německým) je poměrně velký důraz kladený na regeneraci infrastruktury oblasti. Vybraná města musí být nejen atraktivní pro situování průmyslu, ale také pro vývoj všech složek terciárního sektoru (především občanských zařízení a služeb), který se v západních zemích stává hlavním zdrojem pracovních míst.

HOLANDSKO

V Holandsku bylo v r. 1950 soustředěno přes 44 % všech pracovních míst v průmyslu ve třech západních provinciích — Utrechtu, Severním a Jižním Hollandu —, kdežto ve zbývajících osmi provinciích jen necelých 56 % pracovních míst. V těchto oblastech se zvýšenou měrou projevovala nezaměstnanost a stěhování obyvatel do západní části státu. Další koncentrace průmyslu a obyvatel v západních provinciích by přivodila nepříznivé následky ve zvýšení nákladů na vybavenost, ohrozila by specializovaná zemědělská odvětví — zahradičství a květinářství — a spotřebovala by veškeré omezené rezervy ploch.

Holandská vláda proto vyhlásila výstavbu rozvojových oblastí se 42 budoucími průmyslovými středisky. Od r. 1959 klade zvýšený důraz na decentralizaci průmyslu, avšak např. oproti Francii (analogie s Paříží) se neuvažuje o přemísť-

vání výroby ze západních provincií. Dřívější rozvojové oblasti byly přezkoumány a místo nich bylo vymezeno 9 tzv. problémových oblastí s 44 vybranými budoucími průmyslovými středisky. V těchto oblastech se snaží vláda vytvořit co nejpríznivější podmínky pro industrializaci zlepšením komunikací a jejich vazby na důležitá hospodářská centra země, technickou přípravu ploch pro průmyslovou výstavbu, předstihovou výstavbu technických zařízení, podporou výstavby společenských a kulturních zařízení, zajišťováním bytů pro specialisty atd. Mimoto se sama zabývá výstavbou průmyslových objektů, které jsou jako v Anglii často pronajímány.

Výběr problémových oblastí a budoucích středisek byl v Holandsku v posledních letech podložen plánovitějším postupem, než tomu bylo dříve. Ukázalo se totiž, že ne ve všech dřívějších tzv. industrializačních střediscích bylo dosaženo kladných výsledků. Některá centra měla odlehlou polohu, malý počet obyvatel nebo nepříznivé podmínky v občanských zařízeních apod. Také počet center vzhledem k rozloze určených rozvojových oblastí byl velký. Proto bylo při novém výběru rozvojových středisek přihlíženo k místům, kde byl již určitý průmysl lokalizován. Přitom bylo dbáno toho, aby vybraná centra splňovala svou střediskovou funkci i pro širší okolí a vytvořila tak vyhraněné spádové oblasti. Rozvojová centra byla také určována ve větších vzájemných vzdálenostech, takže z uváděných 44 středisek bylo jako hlavních vybráno s konečnou platností 18, jimž je nyní věnována zvýšená pozornost.

Celkově je možno konstatovat, že záměry holandské vlády se vcelku daří, neboť již od r. 1950 klesá podíl pracovních míst západních provincií, zatímco podíl severu a jihu stále vzrůstá. V Holandsku se patrně potvrzuje správnost Klassenovy teoretické koncepce, že je třeba maximálně omezit počet rozvojových center, mají-li být vytvořena průmyslová soustředění, která by byla účinnou protiváhou již existujících aglomerací.

DÁNSKO

Také v dánském národním hospodářství vzrůstá význam průmyslu a terciárního

sektoru i přesto, že si zemědělství vcelku zachovává své tradiční pozice. Počet pracovníků v zemědělství klesl však i zde. Proti r. 1900, kdy v zemědělských odvětvích bylo zaměstnáno 45 % z celkového počtu pracujících, bylo v r. 1955 v zemědělství zaměstnáno už jen 25 %. I když je možno očekávat, že část obyvatel, která v budoucnu přejde do průmyslu a služeb, posílí provinční města, je nutno počítat především s růstem hlavního města Kodaně a jeho bezprostředního okolí. Přitom kodaňská oblast je již dnes se svou nadměrnou koncentrací průmyslové výroby vážným nebezpečím pro rovnoměrnější rozvoj země.

V r. 1962 předložila zvláštní komise odborníků návrh celostátního územního plánu, který mimo jiné se také snaží vytvořit předpoklady pro rovnoměrnější rozmístění obyvatel. Celé státní území je v návrhu plánu rozděleno na 4 zóny:

- městská průmyslová centra, která se rozvíjejí v současné době;
- území, která mohou v budoucnu přicházet v úvahu pro výstavbu průmyslu a obytných zón;
- rekreační plochy a plochy chráněných přírodních útvarů;
- zemědělská území.

Celostátní plán má být podkladem pro územní rozhodování místních orgánů a pro řízení a kontrolu stavební činnosti vyššími orgány. V první a druhé zóně budou podle něj vytvářeny vhodné podmínky pro situování průmyslu zvláště výstavbou technických zařízení a zlepšením celkové infrastruktury oblasti. V třetí a čtvrté zóně bude podporován rozvoj turistiky a sídliště budou zaměřena více na rozvoj služeb. Volné plochy budou chráněny před jakoukoliv výstavbou a rovněž výstavba zemědělských výrobních zařízení nesmí být rozptylována. Komasa- cí má být omezen dnešní počet zemědělských závodů (cca 280 000) do 10–15 let asi na 75 000 závodů o průměrné rozloze 25 ha. Na základě těchto směrnic mají být zachovány pouze takové závody, které budou schopny konkurence v rozvinutém měřítku evropského hospodářství. Mimo návrh celostátního územního plánu je také zajímavá koncepce prof. Humluma, který

navrhuje silnou centralizaci investic podél kříže dálnic (probíhajících Dánskem ve směru hlavních světových stran), podle něhož se mají také rozvinout nová průmyslová soustředění. Vedení hlavních dopravních linií má oživit hospodářsky upadající západní Jutsko a vyrovnat tak hospodářský potenciál různých částí země.

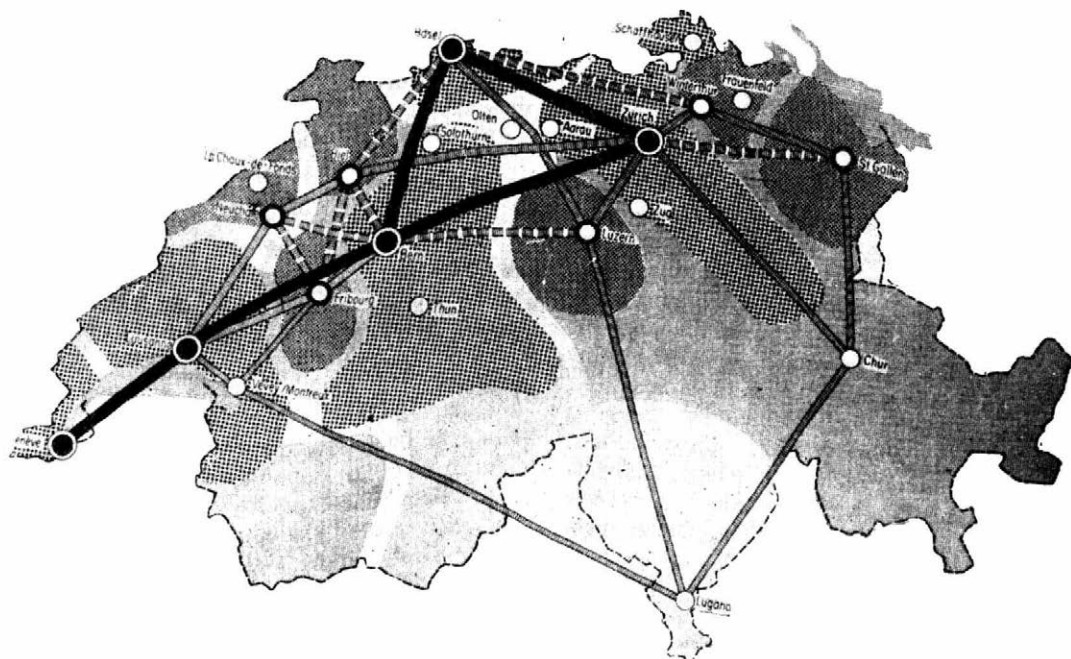
ŠVÝCARSKO

Také ve Švýcarsku jsou odborné kruhy přesvědčeny o naprosté nutnosti vypracování několika druhů celostátních plánů. Za nejnaléhavější úkol se považuje vymezení zemědělských zón, zejména v okolí větších měst, a to nejen vzhledem k potřebě zásobování měst zemědělskými výrobky, ale i z hlediska rekreace městského obyvatelstva. Stejně důležitá je i plánovitá ochrana lesů a přírodních celků.

Celostátním plánem mají být také řešeny výhledové průmyslové zóny; plán má provést důsledný rozbor současného stavu, zjistit specifické stanovištní požadavky jednotlivých odvětví a navrhnout konkrétní opatření pro vytvoření navržených zón. Jednotlivé obce a kantony mají na podkladě tohoto plánu provádět i pozemkovou politiku a získávat do svého vlastnictví pokud možno všechny plochy vhodné pro průmyslovou výstavbu.

S předchozími plány souvisí i vypracování celostátního plánu organizace osídlení. Prozatím byly navrženy dvě koncepce. Prvá koncepce vcelku petrifikuje dosavadní koncentraci obyvatel v městských aglomeracích, aniž vhodně čelí jejich dalšímu růstu. Druhý model je mnohem pozoruhodnější potud, že se snaží jít cestou „decentralizované centralizace“ a sleduje hlavně myšlenku usměrnění výhledových přírůstků obyvatel do menších oblastních center. Dosavadní subvence poskytované hospodářsky slabým kantonům nezabránily ovšem stálému vyliďňování alpských údolí a hospodářské rozdíly mezi silnými a slabými oblastmi se spíše přiostrily. Nyní se očekává, že státní správa bude více podporovat decentralizaci průmyslu a připravovat pro ni i lepší podmínky zlepšováním občanských a technických zařízení v městech hospodářsky méně rozvinutých kantonů.

* * *

Závěrem zopakujeme alespoň některé nejvýraznější faktory snah o řízený vývoj osídlení v kapitalistických zemích. Prvotní a téměř obecnou pohnutkou jsou určité možnosti v řešení nezaměstnanosti opatřováním nových pracovních míst pro méně vyvinutá území. Takto zaměřená regionální politika zpomaluje zároveň růst aglomerací, v nichž se v současné době kumuluje řada provozních potíží. Po překlenutí základních rozporů (částečné snížení nezaměstnanosti v rozvojových územích a tedy i omezení emigrace) se projevují snahy přejít od oblastních plánů k celostátní regulaci osídlení. Nejde již jen o kvantitativní zvýšení pracovních míst v různých částech státu, ale také o zvýšení sortimentu zaměstnání a umožnění lepšího výběru. Některé západoevropské země kladou oprávněný důraz na rozvoj infrastruktury v souvislosti s výběrem středisek. Rozvinutá infrastruktura zabezpečuje nejen vysoký standard obyvatel, ale je sama bohatým zdrojem pracovních míst. Nutnost kategorizace venkovského osídlení nevystupuje zatím výrazně do popředí, ale i zde byly již učiněny první kroky k jeho budoucí rekonstrukci.

Použitá literatura:

- Baumann, H.: *Dorferneuerung in Schleswig-Holstein*, Die freie Wohnungswirtschaft č. 9, 1964
- Bonetti, E.: *La teoria delle località centrali*. Trieste, Istituto di geografia, 1964
- Dimitriou, S.: *Von der Stadt zur Landesplanung*. Der Aufbau č. 11–12, 1963
- Dupont, G.: *Évolution de la construction et de l'urbanisme depuis 1950*. Urbanisme č. 80, 1963
- Giel, W.: *Die Grundzüge der regionalen Wirtschaftspolitik in der Bundesrepublik*. Raumforschung und Raumordnung č. 3/4, 1964
- Hemming, M. F. W.: *Regional Problem*. National Institute Economic Review č. 25, 1965
- Kroner, G.: *Die zentralen Orte in Wissenschaft und Raumordnungspolitik*. Informationen č. 13, 1964
- Kroner, G.: *Der zentrale Ort Alsfeld*. Informationen č. 20/21, 1963
- Malissen, M.: *Wandlung der Regionalstruktur in Frankreich*. Raumforschung und Raumordnung č. 3/4, 1964
- Matoušek, V.: *Zpráva z cesty do Rakouska*. SKIV-VÜVA, 1965
- Mayer, R.: *Heutige Aufgaben der Landesplanung*. Plan č. 3, 1963
- Mitteilungen — Züricher Planungsgruppe. Limmattal — Zürich, 1964

- National Planning in Denmark.* Town and Country Planning č. 2, 1963
- Piano territoriale della Danimarca* 1962. Cassabala č. 272, 1963
- Position régionale de Ruffec.*
- Position régionale de Ruffec.* CINAM, Paris 1963.
- Probleme der Raumordnung in Frankreich.* Informationsblätter der Französischen Botschaft — Bad Godesberg, 1964
- The South East Study and Regional Plan.* London, 1961
- Vanhove, N. D.: *Regionale Industrialisierung in der Niederlanden durch Konzentration in Entwicklungskernen.* Informationen č. 17, 1963
- White Paper on the Development of North East England* — London, 1962
- Wronsky, D.: *Stand 1964 zur Industriestandortstudie*, ETH Zürich, 1965.